

ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

FINANCING OF INNOVATIVE DEVELOPMENT: THE EXPERIENCE OF POLAND AND RECOMMENDATIONS FOR UKRAINE

Олександр ДИБА,
кандидат економічних наук,
ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана»

Oleksandr DYBA,
Ph.D. in Economics,
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman

Юлія ГЕРНЕГО,
кандидат економічних наук,
ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана»

Yuliya HERNEHO,
Ph.D. in Economics,
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman

Відомо, що стрімкий розвиток сучасного суспільства нерозривно пов'язаний із здатністю сприймати та впроваджувати нові досягнення науки й техніки, приймати інноваційні рішення. Проте інноваційний розвиток неможливий без систематичного фінансування.

В Україні, на шляху переходу до моделі інноваційного розвитку, все ще існує багато невирішених проблем, серед яких однією із головних є питання фінансування. Одночасно спостерігаємо стрімкий інноваційний розвиток економіки сусідньої Польщі, де з переходом до ринкових умов господарювання сформувалася досить вдала модель фінансування інноваційного розвитку. Тому для України доцільним є обґрунтування відповідного досвіду фінансування інноваційного розвитку сусідньої країни для його адаптації до умов вітчизняної економіки.

Актуалізація зазначених питань зумовила їх появу в дослідженнях наших сучасників. Особливості фінансування інноваційного розвитку в Польщі та в Україні зіставляють вітчизняні автори, а саме: Д.Лук'яненко, Н.Петрина, І.Бабець, Г.Коваль та інші.

Проте у працях вітчизняних вчених здебільшого висвітлено лише окремі напрями фінансування інноваційного розвитку зарубіжних країн. Зауважимо, що хоча спочатку всі країни перехідної економіки мали схожі умови, однак завдяки радикальним суспільно-економічним трансформаціям Польща досягла набагато більшого успіху, порівняно з іншими. Тому метою нашого дослідження є узагальнення польського досвіду фінансування інноваційного розвитку для його пристосування до сучасних умов в Україні.

Процес формування сучасної моделі фінансування інноваційного розвитку в Польщі можемо зобразити як послідовність етапів (рис. 1).

Важливим є те, що на першому етапі формування моделі фінансування інноваційного розвитку Польщі зовсім не йшлося про зростання. Усі зусилля держави та суб'єктів господарювання націлені на фінансування інноваторів, які вже мали ідеї та ресурси для виробництва інноваційної продукції, здатної задовольнити тогочасні потреби споживачів.

Згодом, унаслідок існуючих на той час тенденцій стабілізації, виникли перспективи структурних перетворень. Основні фінансові ресурси спрямовувалися на пріоритетні сфери господарювання. Синергічний ефект виник шляхом поєднання можливостей банків та небанківських фінансових установ. Це у свою чергу стало основою для розширення можливостей інноваційного бізнесу.

На державному рівні було створено максимально сприятливі умови та затверджено пільги для розвитку малого й середнього бізнесу. Зокрема, в рамках урядової програми «Підприємництво передусім» було сформовано критерії диференціації малих та середніх підприємств, що дозволило цілеспрямовано стимулювати їх інноваційний розвиток. Індикатором результативності цих дій є те, що експертами відзначаються успіхи Польщі у сферах реєстрація права власності, оформлення кредиту, захисту інвестицій, торгової політики, забезпечення контрактів і проведення процедури банкрутства. Зокрема, за даними звіту Doing Business, у 2013 році Польща посідала четверту позицію серед країн, де найпростіше отримати

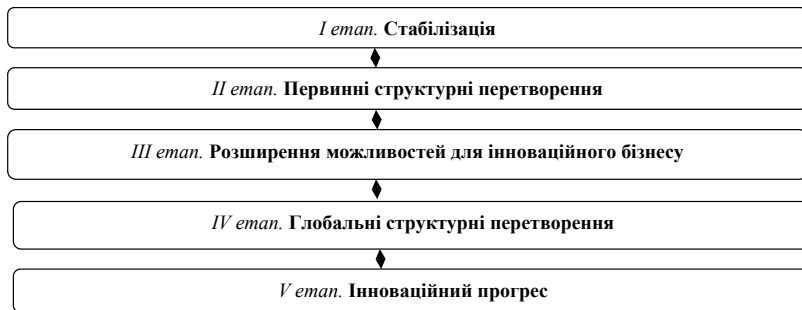
У статті досліджено еволюцію та сучасний стан фінансування інноваційного розвитку в Польщі. Проаналізовано етапи формування моделі інноваційного розвитку країни, що дозволило зупинитися на основних напрямках та пріоритетах стимулювання інноваційної активності в країні. Обґрунтовано структуру фінансування інноваційної діяльності в Польщі, що доводить диверсифікованість джерел залучення фінансових ресурсів у цій країні. На основі аналізу особливостей фінансування інноваційного розвитку на різних рівнях доведено, що однією із важливих складових успішного фінансування інновацій у Польщі є взаємодія та координація пріоритетів на регіональному, державному та європейському рівнях.

Аналіз джерел фінансування інноваційного розвитку в Україні показує, що у їх структурі все ще переважають власні кошти суб'єктів господарювання, які здійснюють інноваційну діяльність. Існуюча структура фінансування інноваційного розвитку є недостатньо диверсифікованою. У підсумку наголошено на проблемах фінансування інноваційного розвитку національної економіки, для вирішення яких авторами статті запропоновано рекомендації.

In the article the current state and evolution of financing of innovative development in Poland had been studied. The stages of the model of innovative development formation have been analysed that allowed to focus on the main directions and priorities of national innovative activity's stimulation. The structure of innovative activity's financing in Poland has been proven. It shows the diversification of financial resources' sources in this country. According to the particularities of innovative development's financing at the different levels, it has been concluded the importance of cooperation and coordination of priorities at the regional, state and European levels for innovative development in Poland.

The analysis of sources of innovative development's financing in Ukraine shows that the own resources of innovative active entities make the main part of such sources. The industrial structure of financing innovative development isn't diversified enough. As the result, the attention is paid to the problems of innovative development's financing in Ukraine. In the article the recommendations to solve such problems have been suggested.

Рис. 1. Етапи формування моделі фінансування інноваційного розвитку Польщі*

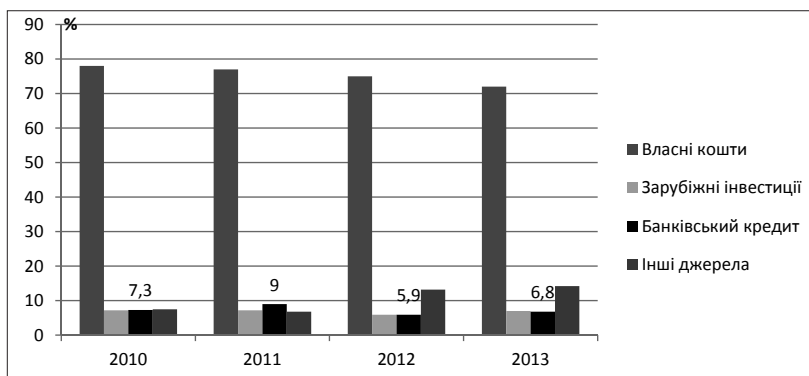

чи управління регіональними програмами підтримки інноваційного підприємництва. Одночасно для реалізації таких програм також залучаються дотації з державного бюджету та фондів ЄС.

У межах фонду регіонального розвитку функціонує центр підприємництва та інновацій, що зумовлено зростанням попиту на інформаційні, консультаційні, фінансові послуги в процесі впровадження науково-технічних розробок, а також потребою інтеграції сектора малого й середнього підприємництва з науково-дослідними підрозділами та академічним середовищем. Метою створення такого центру є підтримка новостворених інноваційних підприємств, допомога в процесі модернізації, підвищенні інноваційної активності і диверсифікації діяльності існуючих суб'єктів господарювання. Центр підприємництва та інновацій безкоштовно надає консультації стосовно джерел фінансування інноваційних проектів, здійснює пошук партнерів для виконання науково-дослідних проектів; встановлює зв'язки з науково-дослідними інститутами та університетами [9].

На думку вітчизняних авторів, фонди регіонального розвитку залишаються одними з найважливіших інституцій для реалізації стратегії розвитку відповідного регіону. Це пов'язано з тим, що їх діяльність забезпечує виконання операційних цілей, лежить в основі створення сприятливих умов для розвитку конкуренції та модернізації економічних структур, підтримки новостворених інноваційних підприємств та залучення інвестицій. Значна увага також приділяється формуванню сучасної інфраструктури, розвитку людського та соціального потенціалу за рахунок впровадження програм перепідготовки

Рис. 2. Структура фінансування інноваційної діяльності в Польщі протягом 2010-2013 років*

*Джерело: [11].

кредит. Показовим є факт, що згідно зі звітом саме ця країна названа такою, що домоглася максимальних темпів поліпшення умов ведення бізнесу за останні роки [7].

Розширення можливостей інноваційного бізнесу слугувало основою для його переходу на якісно новий рівень. Це, зокрема, проявилось в зацікавленні міжнародних організацій та зарубіжних інвесторів до участі в програмах інноваційного розвитку Польщі. Згідно з даними Statistical Yearbook of Industry Poland протягом останніх років частка зарубіжних інвестицій становила близько 7 % серед інших джерел фінансування інноваційного розвитку (рис. 2).

З наведеної вище структури бачимо, що максимально зацікавленими у власному інноваційному розвитку є інноваційно активні суб'єкти господарювання. Проте стрімкий інноваційний розвиток створює основу для успішного поєднання ресурсів, залучених з різних джерел.

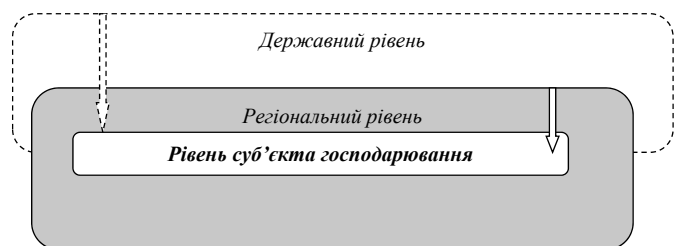
Причому на рівні національної економіки здійснюється регулювання цільової спрямованості залучених коштів. Так, підтримка інноваційного розвитку Польщі відбувається відповідно до Регіональних операційних програм, що передбачають розподіл коштів із фондів ЄС між воєводствами [10].

На нашу думку, саме поєднання пріоритетів фінансування інноваційного розвитку на різних рівнях стало основою інноваційного прогресу (рис. 3).

На всіх рівнях можливості фінансової підтримки інноваційного розвитку Польщі є розгалуженими й різноманітними (рис. 4).

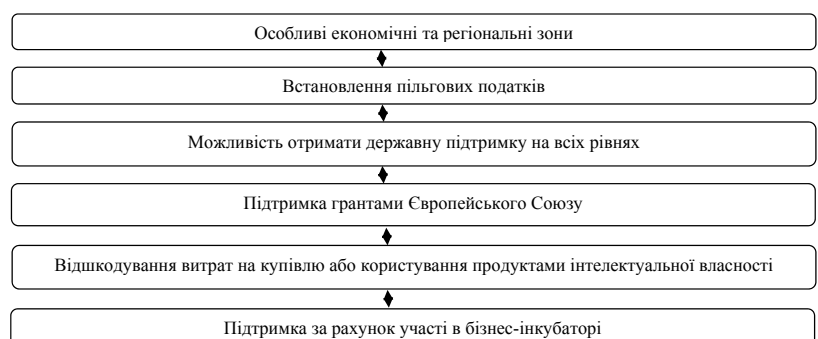
На регіональному рівні важливим є те, що в регіонах з низьким рівнем фінансування інноваційної діяльності створено спеціалізовані фонди регіонального розвитку, які виконують роль фінансової інституції або контролю

Рис. 3. Рівні інноваційного прогресу в Польщі*

* Джерело: узагальнено авторами.

Рис. 4. Можливості фінансової підтримки інноваційного розвитку Польщі*

* Джерело: узагальнено авторами на основі [3; 8; 12].

та підвищення кваліфікації кадрів, а також всебічного розвитку суспільства [4].

Забезпечення ефективної діяльності цільових спеціалізованих фондів на регіональному рівні включає мережу інституцій, зокрема агенції локального розвитку, центри підтримки бізнесу, консультаційні установи, локальні кредитні фонди, бізнес-інкубатор. Взаємодія названих інституцій сприяє реалізації цілей регіонального розвитку, які полягають у підтримці суб'єктів господарювання, що розпочинають підприємницьку діяльність на інноваційній основі, створенні сприятливого середовища для розвитку інноваційного підприємництва. При цьому надаються консультаційні та навчальні послуги, правове консультування, посередництво у діяльності інноваційних підприємств [1].

З метою підтримки інноваційної діяльності в Польщі саме в межах окремих регіональних програм відбувається перерозподіл ресурсів державного бюджету та фондів ЄС. Інноваційний вектор розвитку національної економіки одержав підтримку за рахунок реалізації таких операційних програм, як «Інноваційна економіка», «Людський капітал», «Інфраструктура і середовище», «Розвиток Східної Польщі», «Технічна допомога» [10]. Зауважимо, що операційні програми знайшли своє узагальнення в урядовій програмі «Посилення інноваційності економіки Польщі», яка спрямована здебільшого на інновації та науково-дослідну сферу, реалізацію можливостей інноваційного розвитку національної економіки.

Поряд зі стимулюванням інноваційного розвитку на рівні країни у 2013 році Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) розглянув можливість надати Польщі два кредити в розмірі 970 млн. євро науково-дослідницьким центрам, університетам і діловим підприємствам Польщі. За словами Антона Ропи, віце-президента ЄІБ, ці кредити підтримають політику Польщі в науковій сфері та сфері інновацій [6].

На нашу думку, саме поєднання можливостей та програм на всіх рівнях і підтримка на європейському рівні дозволяє вирішувати актуальні проблеми науково-технічної діяльності та узгоджувати інтереси сторін, досягати пріоритетів інноваційного розвитку Польщі.

Водночас в Україні фінансування інноваційного розвитку здійснюється переважно за рахунок власних коштів, що можна пояснити збереженням недовіри суб'єктів господарювання до зовнішніх джерел фінансування (рис. 5).

Частки коштів державного бюджету та іноземних інвестицій перебувають на низькому рівні. Розвиток фінансових установ зумовив залучення кредиту в інноваційну діяльність. Зменшення частки кредиту у 2010 та 2012 роках пояснюємо відлунням кризових ситуацій та недостатньою інноваційною спрямованістю фінансових установ.

Згідно з даними Державної служби статистики України у структурі витрат на інноваційну діяльність спостерігаємо максимальні частки витрат на підготовку виробництва для впровадження інновацій, придбання машин, обладнання та програмного забезпечення тощо. На жаль, дослідження й розробки не фінансуються належним чином, оскільки витрати на освоєння інноваційної продукції та її виробництво становлять понад 80% від загальних витрат на інноваційну діяльність. Для порівняння: у Польщі сума основних витрат на освоєння інноваційної продукції та її виробництво становила близько 78% [11].

У 2014 році нові технологічні процеси залучали у виробництво 614 підприємств, або 6,1% від загальної кількості

Рис. 5. Динаміка та структура джерел фінансування інноваційної діяльності в економіці України у 2000-2014 роках*

* Джерело: складено авторами за даними [2].

промислових підприємств (6,5% у 2013 році). За видами економічної діяльності найбільша частка інноваційно-активних підприємств припадає на виробництво харчових продуктів – 17,1% від загальної кількості підприємств, які провадили інноваційну діяльність; на виробництво машин і устаткування – 9,6%; виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування – 5,4%; виробництво хімічних речовин і хімічної продукції – 4,7% [5, с. 94]. Для порівняння: у Польщі найвищий рівень інноваційної активності характерний для підприємств з виробництва коксу (90,5%) та фармацевтики (8%). Для промисловості Польщі середній рівень інноваційної активності становив 36% [11].

З огляду на наведені вище обґрунтування спостерігаємо недостатньо прогресивні структури фінансування інноваційного розвитку в розрізі джерел та витрат на інноваційну діяльність. Тому **складовими проблем фінансування інноваційного розвитку України** вважаємо такі:

- часту неузгодженість пріоритетів інноваційного розвитку та фінансування на рівні держави, регіонів та окремих суб'єктів господарювання;
- несистематичне впровадження програм фінансового стимулювання інноваційного розвитку на практиці;
- практичну відсутність синергічного ефекту використання різних джерел фінансування інноваційного розвитку, що пов'язано їх відособленістю.

Розглянутий досвід Польщі дає підставу стверджувати, що **активізація фінансування інноваційного розвитку України можлива за рахунок:**

- формування й практичної реалізації конкретних програм інноваційного розвитку на різних рівнях, цілі яких систематизуватимуться та коригуватимуться виходячи з державних пріоритетів;
- створення передумов для поєднання різних джерел фінансування інноваційного розвитку, що можливо, наприклад, у разі врахування банківських гарантій небанківськими фінансовими установами;
- стимулювання поінформованості інноваційно активних суб'єктів господарювання стосовно всіх можливостей та переваг фінансування їх інноваційного розвитку;
- поширення вітчизняних інновацій на міжнародних ринках, що дозволить привабити іноземних інвесторів.

На нашу думку, успішний досвід Польщі є прикладом можливості інноваційного розвитку за рахунок прогресивної організації системи його стимулювання. Це спонукає до постійного пошуку оптимальних сценаріїв, моделей

та можливостей фінансування інноваційного розвитку України, що дозволить отримати позитивний результат.

According to the above mentioned researches, we observe rather regressive structures of innovative development's financing so by the sources as by the expenses for innovative activity. Therefore, **the problems of innovative development's financing in Ukraine** consist of the following aspects:

- the priorities of innovative development and financing are uncoordinated at the regional, state and entities levels;
- the practice of innovative development isn't systematic;
- there is a shortage of synergetic effect of different financial sources usage for further innovative development.

The polish experience leads to the decision about following **possibilities for financing of innovative development activation in Ukraine:**

- creation and practical realization of programs of innovative development at different levels; the goals of such programs should be corrected in accordance to state priorities;
- defining of conditions for different sources' combinations for innovative development's financing; for instance, it's possible in case of considering banking guarantees by non-banking financial institutions;
- to inform the innovative active entities about current possibilities and advantages of their innovative development's financing;
- spreading national innovations at the international markets, that might attract foreign investors.

In our opinion, the successful polish experience means a good example for possibilities of innovative development of Ukrainian economy on the basis of progressive system for its stimulation. It leads to the constant search of optimal scripts, models and possibilities for financing of innovative development in Ukraine. Such activity will create the positive result at the national level.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабець І. Г. Інструменти підтримки інноваційних підприємств на регіональному рівні: досвід Польщі для країн-учасниць ОЧЕС / І. Г. Бабець. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mev.lac.lviv.ua/downloads/vyklad/babec/23.pdf>.
2. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. Статистична інформація. Наука та інновації. Наукова та інноваційна діяльність (1990 – 2014 р. р.). / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Коваль Г. Прямі іноземні інвестиції в країнах із перехідною економікою (на прикладі Польщі). / Г. Коваль // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи. – 2013. – Т. 2. – С. 232 – 237.
4. Лук'яненко Д. Г. Конвергенція економічних моделей Польщі та України : монографія / за ред. Д. Г. Лук'яненка, В. І. Чухсикова, М. Г. Вожняк [та ін.]. – К.: КНЕУ, 2010. – 719 с.
5. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2014 рік. Аналітична довідка. Міністерство освіти і науки України. – К., 2015. – 208 с.

6. All Press Releases. European Investment Bank. – [Electronic resource]. – The way of access: <http://www.eib.org/infocentre/press/releases/index.htm?media=rss>.
7. Doing Bussiness 2013. Smarter regulations for small and medium-size enterprises. // International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. – 2013. – 282 p.
8. Kierunku inwestowania w nowoczesne technologie w przedsiębiorstwach MSP. Raport z badania ankietowego. PARP. – [Electronic resource] – The way of access: www.parp.gov.pl.
9. Regionalna strategia innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2005-2013. – Rzeszów: Zarząd Województwa Podkarpackiego, 2004. – 95s.
10. Skrocki A. Eurochance. – [Electronic resource] – The way of access: www.vidart.com.pl/07_02/190_12.htm.
11. Statistical Yearbook of Industry Poland 2012/ [President of editorial board Janusch Witkowski]. – The central statistical office of Poland. – Warsaw, 2013. – 517 p.
12. Wolman E. Rola ośrodków innowacji i przedsiębiorczości w perspektywicznej, innowacyjnej polityce gospodarczej państwa – [Electronic resource] – The way of access: www.gazetainnowacje.pl/innowacje9/strona1.htm.

REFERENCES

1. Babets I.G. Instrumenty pidtrymky innovatsiynykh pidpryyemstv na rehional'nomu rivni: dosvid Pol'shchi dlya krayin-uchasnyts' OCHES [The instrument for the support of innovative enterprises at the regional level: polish experience for the members of the Organization of Black Sea economic co-operation]. Available at: <http://mev.lac.lviv.ua/downloads/vyklad/babec/23.pdf> [in Ukrainian].
2. The State Statistics Service of Ukraine. Official website. Statistical information. Science and innovation. Research and innovative activities (1990-2014). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
3. Koval' H. Pryami inozemni investytsiyi v krayinah iz perekhidnoyu ekonomikoyu (na prykladі Pol'shchi) [Direct foreign investments in countries with developed economy (The example of Poland)]. Naukovy visnyk Skhidnoyevropeys'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrayinky. Ukrayina ta Pol'shcha: mynule, s'ohodennya, perspektyvy, 2013, vol. 2, pp. 232-237 [in Ukrainian].
4. Lukyanenko D.H., Chukhsykov D.I. Konverhentsiya ekonomichnykh modeley Pol'shchi ta Ukrayiny [The convergence between economic models of Poland and Ukraine]. Kyiv, KNEU, 2010, 719 p. [in Ukrainian].
5. Stan rozvytku nauky i tekhniki, rezul'taty naukovoyi, nauково- tekhnichnoyi, innovatsiynoyi diyal'nosti, transferu tekhnolohiy za 2014 rik. Analitichna dovidka [State of scientific and technical development, results of scientific, technical and innovative activity, the transfer of technology in 2014. Analytical review]. The Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2015, 208 p. [in Ukrainian].
6. All Press Releases. European Investment Bank. Available at: <http://www.eib.org/infocentre/press/releases/index.htm?media=rss>.
7. Doing Bussiness 2013. Smarter regulations for small and medium-size enterprises. International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank, 2013, 282 p.
8. Kierunku inwestowania w nowoczesne technologie w przedsiębiorstwach MSP. Raport z badania ankietowego. PAED [Direction of investing in new technologies in enterprises SMEs. The report from the survey. PARP]. Available at: www.parp.gov.pl [in Polish].
9. Regionalna strategia innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2005-2013 [Regional Innovation Strategy for Podkarpackie Province for the years 2005-2013]. Rzeszów, Zarząd Województwa Podkarpackiego, 2004, 95 p. [in Polish].
10. Skrocki A. Eurochance. Available at: www.vidart.com.pl/07_02/190_12.htm. [in Polish].
11. Statistical Yearbook of the Polish Industry 2012. The central statistical office of Poland, Warsaw, 2013, 517 p. [in Polish].
12. Wolman E. Rola ośrodków innowacji i przedsiębiorczości w perspektywicznej, innowacyjnej polityce gospodarczej państwa [The role of innovation and entrepreneurship in a forward-looking, innovative economic policy of the state]. Available at: www.gazetainnowacje.pl/innowacje9/strona1.htm [in Polish].

Український журнал «ЕКОНОМІСТ» з 2011 року представлений у міжнародній економічній наукометричній базі RePEc. У зв'язку з розширенням розміщення публікацій в RePEc з 2013 року змінюються вимоги до змісту статей. Уважно слідкуйте за інформацією в наступних номерах журналу і на сайті <http://ua-ekonomist.com>